

MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE



# BILTEN

POLJOPRIVREDNA SAVETODAVNA I STRUČNA SLUŽBA NOVI PAZAR D.O.O.

BILTEN BROJ 118 - JULI 2019 - BESPLATAN PRIMERAK



STRANA 6



STRANA 4



STRANA 3



HIGIJENSKA  
PRAKSA U BERBI  
MALINE

STRANA 2



UPOZORENJE  
NA ZABRANU  
SPALJIVANJA

STRANA 7



PREGLED  
CENA  
SA PIJACE

STRANA 8



DIPLOMIRANA SILVIA HODŽIĆ

## PRIMENA DOBRE HIGIJENSKE PRAKSE U BERBI MALINE

Plodovi maline sazrevaju sukcesivno, pa se berba obavlja u više navrata. Početak berbe zavisi od niza činioca: sortne karakteristike, klime, nadmorske visine, položaja terena, tipa zemljišta i primenjene agrotehnike. U našim malinjacima berba je počela dve nedelje kasnije u odnosu na prošlu godinu, inače počinje u drugoj polovini juna meseca i traje do sredine odnosno do kraja jula meseca.

Početak berbe zavisi od stepena zrelosti ploda, načina upotrebe i dužine transporta. Ako se plod lako odvaja od cvetne lože, ne promeni oblik i ne zgnječi se, tada je plod spreman za berbu. Da ne bi došlo do prezrevanja i opadanja, berba sazrelih plodova se obavlja u jednom ciklusu. Plodovi namenjeni za potrošnju u svežem stanju i za zamrzavanje beru se dan-dva pre pune zrelosti, a oni namenjeni za preradu beru se u punoj zrelosti.

Organizacija berbe je složen posao i zahteva veliku angažovanost i radnu snagu, jer plodovi maline brzo sazrevaju i postoji potreba za konstatnom berbom. Primena dobre higijenske prakse je važna pri berbi maline, jer se dobrom higijenom berača i opreme za berbu sprečava pojava zagađenosti plodova bakterijama (*Es-*

*cherichia coli* i *Salmonela sp.*) i crevnim virusima (Norovirus).

Vlasnik zasada treba da obezbedi pravila ponašanja i mere zaštite i to: izborom lokacije za podizanje zasada (ne u blizini gde se gaje životinje, gde se skladišti stajnjak, odlaže otpad, vrši tretman otpadnih voda), higijenom ruku berača (ruke prati u posebnim lavaboima, čistom vodom i tečnim sapunom, a brisati papirnim ubrusima, ruke obavezno prati pre početka rada, svaki put posle pauze, odmah nakon upotrebe toaleta, ako se koriste rukavice neka budu uvek neoštećene i čiste, posekotine i rane pokriti vodootpornim zavojem, osobe sa simptomima proliva, povraćanja i žutice ne smeju raditi, uzdržati se od kašljanja i kivanja preko nezaštićenih plodova), higijenom ambalaže (gajbice redovno prati i dezinfikovati sredstvima za prehrambenu industriju, oštećene odbaciti, ne koristiti ih za druge namene, osim za branje i uvek su u ruci ili na nosaču, a nikako na zemlji); higijenom prevoznih sredstava za transport maline



(pre i posle transporta temeljno pranje i dezinfekcija); postavljanjem sanitarnih objekata-toaleta (u blizini parcele, ali ne blizu izvora navodnjavanja, potreban je jedan toalet na 10 berača koji se održava čistim sredstvima za održavanje higijene sanitarnih prostorija); vođenjem evidencije o primeni pesticida i đubriva (za zaštitu bilja ne koristiti proizvode koji se koriste u veterini i medicini kao lekovi, obavezno poštovati karencu, tj. vreme između poslednje primene pesticida i berbe, uređaje za primenu pesticida i đubriva redovno čistiti, održavati i kalibrisati).

Sprovođenjem ovih mera sprečiće se zagađenja pre i u toku berbe i obezbediće se kvalitetani i zdravstveno bezbedni plodovi maline.



DIPL.ING. STOČARSTVA SAFET VESNIĆ

## POTREBE OVACA ZA VODOM

Pored adekvatne ishrane, produktivnost ovaca i te kako zavisi od pristupa ovaca kvalitetnoj pijaćoj vodi. Redovno napajanje ovaca i pored toga što se smatra da za razliku od ostalih domaćih životinja mogu da ekonomišu sa vodom, veoma je značajno da one takođe ne oskudevaju u vodi. Posebnu potrebu za dovoljnim količinama vode imaju ovce u laktaciji ali i sva ostala grla. Ovce koje nemaju dovoljne količine vode slabije konzumiraju hranu i to nepovoljno utiče na proizvodnju. Broj napajanja u toku dana zavisi od godišnjeg doba, tipa ishrane i količine konzumirane suve materije obroka. Potrebe u količini vode veće su leti nego zimi, veće su pri ishrani suvom hranom nego svežom. Za svaki kilogram konzumirane suve materije hrane potrebno je da se obezbedi 2-5 litara vode. Prosečne potrebe odraslih ovaca za vodom u zavisnosti od godišnjeg doba iznose:

- U proleće 3,5 – 4 l, leto 5 – 6 l, jesen 3 – 3,5 l i u zimu 1,7 – 2,3 l vode po grlu na dan. U izuzetnim slučajevima kod visokomlečnih grla u laktaciji potrebe mogu da iznose i do 10 litara

vode po grlu na dan. Za podmladak stariji od pet meseci potrebno je obezbediti vode kao i za odrasla grla. Sa napajanjem jagnjadi treba početi od trenutka kada počnu da uzimaju suhu hranu. Voda za napajanje ovaca mora da bude čista i sveža, a zimi ne treba da bude zaleđena. U nedostatku čiste vode može da se desi da ovce zimi uzimaju sneg a leti piju vodu iz ustajalih bara što je izuzetno nepovoljno i može da dovede do ozbiljnijih poremećaja zdravlja u vidu prehlada, infekcija i invazija. Da do ovoga nebi dolazilo potrebno je omogućiti ovcima čistu i svežu vodu u dovoljnoj količini. Najbolje je ovce pojit automatskim pojilicama u objektima za ovce, gde vodu mogu uzimati po volji. Na paši je potrebno ovce pojit na izvorima ili potocima. Voda sa izvora ili potoka potrebno je da bude proverenog kvaliteta. Ovce treba pojit najmanje dva puta na dan ukoliko nema automatskih pojilica i ako bi bilo poželjno da se ovce napajaju češće. Voda se daje posle hranjenja u



tom slučaju, ovcima koje su pred jagnjenje ili nakon toga se ne sme davati da piju od jednom velike količine vode, već se preporučuje da se ova grla napajaju češće sa manjim količinama vode. Snabdevanje ovaca kvalitetnom vodom za piće je od velikog značaja i može da bude ozbiljan problem pogotovo u sušnim godinama.



DIPL.ING. STOČARSTVA ZUMRETA TRTOVAC

## SILIRANJE JEDNOGODIŠNJIH LEGUMINOZA

Od jednogodišnjih leguminoza za voluminoznu stočnu hranu kod nas se najviše gaje grahorica, grašak, a ređe ili vrlo retko soja, bob i esparzeta. U odnosu na višegodišnje leguminoze, jednogodišnje imaju manje ili slične prinose suve materije i proteina. Tako, na primer, smeša obične grahorice sa nekim žitom daje 30- 40 t/ha zelene mase. Prinosi zelene mase čistog graška mogu da iznose 25-35 t/ha, a smeše sa žitima 30-50 t/ha, dok su prinosi čiste kulture stočnog boba i soje 50-60 t/ha. Poseban značaj jednogodišnjih leguminoza je taj što se u skladu sa mogućnostima mogu gajiti kao ozimi ili jari usevi (grahorica, grašak, bob), odnosno kao naknadni usev (soja). Gajenjem soje za zelenu masu iz postrne setve jedna ista poljoprivredna površina koristi se dva puta godišnje. Jednogodišnje leguminoze namenjene korišćenju u zelenom stanju ili spremanju silaže se retko gaje kao „čisti“ usevi, već uglavnom u smeši sa žitima. Za grahoricu i grašak, gajenje u smeši sa pšenicom, ječmom ili tritikaleom je nepohodno, pre svega, zbog velike sklonosti ovih leguminoza poleganju, pa je uloga žita prvenstveno potporna. U smešama sa leguminozama žita učestvuju sa oko 30% od ukupne količine semena. Osim toga, žita obezbeđuju i značajnu količinu šećera u masi za siliranje, što je vrlo bitno s obzirom da su leguminoze sa visokim pufernim kapacitetom. Nasuprot grahorici i grašku, soja i stočni bob

se gaje u smeši sa sirkom, sudanskom travom i kukuruzom. Međutim, soja i bob imaju čvrsto stablo i ne poležu, pa je uloga kukuruza i sirka u smešama isključivo u cilju obezbeđenja potrebne količine šećera u masi za siliranje. U ovakvim kombinacijama biljaka javlja se problem zaseljavanja jedne vrste drugom i to u prvom slučaju žita od strane grahorice ili graška, a u drugom slučaju soje i boba od strane kukuruza ili sirka. Zato se i dalje vrše ispitivanja u cilju utvrđivanja optimalnog odnosa semena leguminoza i žita pri zasnivanju smeša za spremanje silaže. Siliranje grahorice Bez obzira da li se grahorica koristi u zelenom stanju ili za spremanje silaže, zbog polegljivog stabla retko se gaji kao čista kultura, već u smeši sa nekom potpornom kulturom, najčešće sa ovsom, raži ili ječmom. Da bi se dobila što bolja potpora, potrebno je upotrebiti adekvatnu količinu semena grahorice i žitarice. Tako, na primer, pri setvi jednog hektara, za maljavu grahoricu potrebno je 120 kg semena i 30 kg semena raži, odnosno 125 kg gahorice i 35 kg ovsa. Za običnu ozimu grahoricu i raž taj odnos je 150kg : 35kg semena, a za kombinaciju sa ovsem 150kg : 30kg. Setva grahorice se obavlja uzduž, a potpornog useva popreko parcele. Kao zelena hrana koristi se u fazi cvetanja i začetka prvih mahuna, a za siliranje nešto kasnije. U oba slučaja treba voditi računa da potporni usev ne prestari, odnosno da se košenje obavi pre formiranja klasa. Preporučljivo je da se pre siliranja obavi provenjavanje pokošene mase, uz prethodnu upotrebu gnječilica. U praksi se pokazalo veoma efikasnim tretiranje silo-mase grahorice i žita bakerijskoenzimskim inokulantima. Siliranje graška Stočni grašak za biomasu gaji se kao ozimi ili jari usev. Ozimi grašak se seje krajem septembra, a jari krajem februara i početkom marta. Zbog poleganja, najčešće se seje u smeši sa ovsom i raži, a ređe sa ječmom i pšenicom. Na 100 kg semena graška za hektar površine potrebno je 15-20kg semena raži,

odnosno 20-30kg semena ovasa. Kao čist usev, za zelenu hranu i seno, grašak se koristi u fazi formiranja prvih mahuna. U smeši, pre svega sa raži, korišćenje je pre klasanja žita. Za silažu grašak se koristi kada se obrazuje 2/3 mahuna. Postupak siliranja smeše graška sa žitima istovetan je kao i za grahoricu. I za ovu biljnu vrstu preporučuje se provenjavanje, koje će biti brže ukoliko se u sklopu sa kosačicom koristi gnječilica. Siliranje stočnog boba Bob se gaji uglavnom u severnoevropskim zemljama, dok je kod nas manje poznata krmna kultura. Za siliranje stočni bob se gaji u kombinaciji sa nekim prosolikim žito, najčešće kukuruzom, ređe sirkom ili sudanskom travom. Time se obezbeđuje količina šećera neopohodna za kvalitetnu fermentaciju. Setva se obavlja u iste redove, u naizmenične redove ili u pantljike. Kosidba za silažu obavlja se u fazi mlečnovoštanosti zrna



donjih mahuna boba i kada je vlaga oko 60%. Siliranje soje U svetu i kod nas soja je poznata kao kultura koja se gaji u glavnoj setvi za zrno, u cilju dobijanja ulja i proteinskih proizvoda (za ljudsku ishranu) i sačmi i pogača (za stočnu hranu). Manje je poznato da se soja može gajiti za zelenu masu, seno i silažu, u glavnoj, naknadnoj i postrnoj setvi. Polovinom prošlog veka u Americi gajenje soje u ovu svrhu bilo je dominantno. Prinosi zelene mase postrno sejane soje iznose 20-30 t/ha, dok za soju iz prolećne setve do 60 t/ha. Glavni limitirajući faktor korišćenju soje kao zelene stočne hrane ili sena jesu mali prinosi i upotreba različitih herbicida. Za zelenu masu najinteresantnija je postrno sejana soja. Gajenje soje kao postrnog useva za zrno je dosta rizično, jer posle

skidanja žita sa polja (krajem juna i početkom jula), ne ostaje dovoljno vremena za sazrevanje zrna i postizanje prinosa koji bi opravdali materijalna ulaganja. Obično se dešava i pri setvi sorata soje sa najkraćom vegetacijom da zrno ne sazri dovoljno, a zbog malog habitusa biljaka jako je otežana žetva. Bilo je i eksperimenata sa proizvodnjom rasada soje i njegovom mehanizovanom sadnjom, čime se dobija u vremenu i postižu dosta dobri prinosi, ali se javlja problem zbog velikih troškova pri obezbeđivanju rasada. Iz tog razloga je daleko interesantnija i uspešnija proizvodnja biomase za spremanje silaže. Međutim,

glavni ograničavajući faktor za gajenje soje iz postrne setve jeste vlaga. Radi obezbeđenja šećernog minimuma soja se najčešće seje i silira u smeši sa kukuruzom, koji se takođe može gajiti u postrnoj setvi, a seje se u iste redove (razmak 30-40cm) ili u naizmenične

redove (razmak 25cm). Ova druga varijanta je bolja, jer u odvojenim redovima kukuruz manje guši soju. Smeše se mogu sejati i u pantljike. Za postrnu setvu koriste se sorte soje grupe zrenja 0 i 00. Mogućnost združenog gajenja soje i kukuruza je bitna i zbog mešanja obe kulture pri kombajniranju. Optimalan odnos zelene mase soje i kukuruza obezbeđuje se u samoj setvi, odgovarajućim odnosom semena obe biljne vrste. Međutim, u praksi se javlja problem pri kombajniranju ovakvih združenih useva, jer visina odsecanja kukuruzne biljke (12-15cm) je previelika za istovremeno ubiranje soje, pošto je ona manjeg habitusa. Tehnologija siliranja smeše soje sa kukuruzom ili sirkom je istovetna tehnologiji siliranja cele biljke kukuruza.



DIPL.ING. SVETLANA ŠUČEVIĆ

## KUKURUZNI PLAMENAC

Kukuruzni plamenac (*Ostrinia nubilalis*) spada u grupu polifagnih štetočina, što znači da pravi štete na većem broju gajenih biljaka. Osnovne biljke hraniteljke su kukuruz i paprika. Postoji afinitet kukuruznog plamenca prema određenim hibridima i sortama pa time i napad nije jednakog intenziteta na svim hibridim.

Kukuruzni plamenac se prati uz pomoć svetlosne lampe. To je leptir iz porodice Crambidae. Kako se radi o noćnom leptiru, njegova pojava nije uvek jasno uočljiva. Leptir ne oštećuje biljku, već njegova larva, odnosno gusenica. Znači, štete čini gusenica koja se ubušuje u stabljike kukuruza, klipove ili plodove paprike. Indirektne štete su naseljavanje raznih gljiva na mestu ubušenja čime se smanjuje tržišna vrednost proizvoda. Larva se hrani listom i kasnije se ubušuje u samo stablo i kada se list razvije iza nje ostaju kružne rupe na listovima. Rupe na listovima su obično prvi znak na osnovu kojeg možemo videti da je kukuruz napadnut, međutim, tada je već relativno kasno za tretiranje jer su gusenice već napravile veliku štetu. Smatra se da jedna gusenica može da umanjiti prinos od 3 do 6%. Što je više ubušenih gusenica gubitak je



veći. Pošto se dešava da u polju bude napadnuto i do 60 ili 70% biljaka smanjenje prinosa može biti zaista veliko. Postoje registrovane aktivne materije, odnosno preparati za suzbijanje plamenca. Važno je dobro proceniti da li i kada treba izvršiti suzbijanje plamenca. Postoje pragovi štetnosti koji za kukuruz šećerac i semenski kukuruz iznose oko 5-10% položenih jajnih legala ili oštećenih biljaka, a za merkantilni kukuruz su od 15-20%. Vreme zaštite varira iz godine u godinu, u zavisnosti od temperature i razvitka insekta, (za prvu generaciju ovog insekta najbolje vreme za tretiranje bi bilo početkom i sredinom juna, a za drugu generaciju negde krajem jula). Potrebno je prskanje visokoklirensonom prskalicom koja ide iznad stabiljki kukuruza. Potrebno je koristiti registrovane preparate i koristiti ve-

like količine vode zbog velike površine lisne mase, koju je prosto potrebno „okupati“, jer sredstvo treba da dođe u kontakt sa samim jajnim leglima ili mladim larvama, jer je tada ovaj insekt najosetljiviji na insekticid. Suzbijanje kukuruznog plamenca moguće je jedino primenom agrotehničkih, mehaničkih i hemijskih mera. Preduslov za

smanjenje brojnosti je dobro zaoravanje žetvenih ostataka, duboko oranje i suzbijanje korova. Kada je u pitanju hemijsko suzbijanje ove štetočine optimalno vreme je početak piljenja gusenica. Preporuka za poljoprivredne proizvođače jeste da pregledaju useve kukuruza na prisustvo jajnih legala kukuruznog plamenca.

Takođe je savet da kada utvrde dostignuti prag štetnosti izvrše tretman insekticidima ovi-cidno-larvicidnog delovanja, sledećih aktivnih materija : hlorantaniliprol, a.m. hlorantraniliprol + lambda-cihalotrin, a.m. indoksakarb...

## PSSS NOVI PAZAR

# UPOZORENJE

PO ZAKONU O LOVU KAO I ZAKONU O  
POLJOPRIVREDNOM ZEMLJIŠTU SPALJIVANJE ŽETVENIH OSTATAKA JE:

## ZABRANJENO !!!

AKO NA OVO GLEDAMO SA STRUČNOG ASPEKTA, SPALJIVANJE JE INAČE VIŠESTRUKO ŠTETNO ZATO ŠTO UNIŠTAVA MIKROFLORU I FAUNU DO DUBINE OD OKO 10 CM, GDE ĆE DOĆI DO IZUMIRANJA MIKROORGANIZAMA, NARUŠAVANJA STRUKTURE ZEMLJIŠTA I GUBITKA ORGANSKE MATERIJE. AKO SE OVO SPALJIVANJE IZVODI ČEŠĆE ILI NEDAJ BOŽE SVAKE GODINE ONDA DOLAZI DO POTPUNOG UNIŠTAVANJA OVIH OSOBINA ZEMLJIŠTA. STOGA MOLIMO I UPOZORAVAMO SVE POLJOPRIVREDNE PROIZVOĐAČE NAŠEG REGIONA I ŠIRE DA NI PO KOJU CENU NE PALE ŽETVENE OSTATKE IZ VIŠE RAZLOGA, JER OSIM ŠTO UNIŠTAVAJU SOPSTVENO ZEMLJIŠTE, ONI ŠKODE I SUSEDNIM PARCELAMA A NAJVEĆA OPASNOST JE ŠTO DOVODE DO NESAGLEDIVIH NEGATIVNIH POSLEDICA I ŠTO MOGU DOVESTI ČAK I DO GUBITKA SOPSTVENOG KAO I TUĐEG ŽIVOTA.

EJUPOVIĆ SMIL, MASTER ING  
SAVETODAVAC ZA RATARSTVO I POVRTARSTVO



## PREGLED CENA SA ZELENE, KVANTAŠKE I STOČNE PIJACE NA DAN 10.07.2019. GODINE

POVRĆE			VOĆE			PIJAČNA CENA STOKE	
PROIZVOD	KVANTAŠ DIN/KG	ZELENA DIN/KG	PROIZVOD	KVANTAŠ DIN/KG	ZELENA DIN/KG	PROIZVOD	ŽIVA VAGA DIN/KG
KRASTAVAC	50	70	BANANA	80	100	TELAD ŽENSKA	420
ŠARGAREPA	60	80	MALINA	180	200	TELAD MUŠKA	490
PARADAJZ	70	90	KRUŠKA	120	150	JUNAD DO 300 KG	260
BELI LUK	400	500	LIMUN	200	220	JUNAD DO 480 KG	250
KUPUS	30	40	JABUKA	60	80	KRAVE ZA KLANJE	180
KROMPIR	40	50	NEKTARINA	80	90	JAGNJAD	250
TIKVICE	50	70	LEŠNIK	1000	1200	DVISKE	480
CRNI LUK	100	130	BRESKVE	70	80	OVCE	155
PLAVI PATRIDŽAN	100	120	KAJSIJE	80	90	OVNOVI	180
PAPRIKA	110	120	ORAH MREZGA	800	1000	PRASAD DO 25 KG	220

MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE  
IZDAJE: POLJOPRIVREDNA SAVETODAVNA I STRUČNA SLUŽBA NOVI PAZAR D.O.O.  
36300 NOVI PAZAR, UL. 7. JULI BB,  
TEL: +381 20 337 800, 337 801, 337 802 FAX: +381 20 337 803  
E-MAIL: pss.novipazar@gmail.com  
GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: MR NIHAD R. HASANOVIĆ DIPL.ING.  
TEHNIČKI UREDNIK: ALBIN ŠABOTIĆ,

#### TEKSTOVE PRIREDILI:

ZUMRETA TRTOVAC DIPL.ING.

SVETLANA ŠUĆEVIĆ DIPL.ING.

SMAIL EJUPOVIĆ DIPL.ING.

SAFET VESNIĆ DIPL.ING.

SILVIJA HODŽIĆ DIPL.ING.

TIRAŽ: 200 PRIMERAKA

- SAVETODAVAC ZA STOČARSTVO
- SAVETODAVAC ZA ZAŠTITU BILJA
- SAVETODAVAC ZA RATARSTVO
- SAVETODAVAC ZA STOŠARSTVO
- SAVETODAVAC ZA VOČARSTVO

SVI POLJOPRIVREDNI  
PROIZVOĐAČI KOJI IMAJU  
VIŠAK PROIZVODA ZA TRŽIŠTE  
MOGU KONTAKTIRATI  
SVOG POLJOPRIVREDNOG  
SAVETODAVCA I OBJAVITI  
BESPLATNU PONUDU SVOJIH  
PROIZVODA NA SAJTU

#### AGROPONUDA

BERZA POLJOPRIVREDNIH  
PROIZVODA

[WWW.AGROPONUDA.COM](http://WWW.AGROPONUDA.COM)